

TOVÁBBKÉPZÉS

*ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar (Budapest)
Gyógypedagógiai Pszichológiai Intézet*

A beszédjavítás helye a XXI. század gyógypedagógiájában*

DR. TORDA ÁGNES

Van egy hely Magyarországon, ahol 110 éve a gyógypedagógia egyik legsajátosabb tevékenysége folyik: a beszédjavítás. Az alapítás óta gyermekek és segítők több nemzedéke talált itt egymásra, s itt találtunk mi is, akik tanulni jöttünk ide az elmúlt évtizedekben, igaz gyógypedagógus tanítókat.

Az ünnepi alkalom megálló a hétköznapok szorgos, de monoton folytonosságában. Ilyenkor mindenki az ünnepelt felé fordul, figyeljünk tehát mi is a logopédiára és arra az intézményre, amelyben a modern logopédiai szemlélet és gyakorlat megszületett. Ebből az intézményből senki nem távozott üres kézzel. Az itt dolgozók, egykor és ma is, adakozóan osztották meg tudásukat a tanulni és gyógyulni vágyókkal. Az ő munkájuk lett sokunknak a követendő példa, itt tanulhattuk meg, hogy mi a logopédus küldetése és feladata a gyógypedagógiában.

Nem tehetem meg, hogy neveket sorolva bárki is kimaradjon azok közül, akik ennek az intézménynek munkatársai voltak, a névsor pedig hosszú lenne. Gondoljon most ki-ki arra a személyre - vagy többekre - hálával és szeretettel, akitől tanulnia meghatározó és megtermékenyítő élmény volt logopédussá válásának folyamatában.

A logopédia küldetése

A beszédjavítás, a logopédiai szakértelem és tevékenység az elmúlt évtizedekben a gyógypedagógiai modernizációban dinamizáló, úttörő szerepet töltött be. A következőkben a teljesség igénye nélkül tekintsük át azokat a változásokat, amelyek lendületet adtak a logopédia fejlődésének és átalakulásának.

* Elhangzott 2004. november 23-án a 110 éves Fővárosi Beszédjavító Intézet, Módszertani Intézmény és Óvoda Jubileumi Konferenciáján.

A logopédiai ellátás kettőssége

A beszédjavítás sajátossága abban a kettősségben rejlik, hogy a logopédiai rehabilitációban részesülő gyermekek, tanulók, serdülők, felnőttek a gyógypedagógiai ellátást igénylők sokaságán kívül és belül is elhelyezkedhetnek. Logopédiai ellátást tehát nem csak fogyatékosoknak nyújtunk. A gyógypedagógusok közül elsőként a logopédusok nyújtottak rendszeres ellátást nem fogyatékosoknak. A logopédus már évtizedek óta lehet a többségi közoktatási intézmény integrált munkatársa, egyszersmind a gyógypedagógiai gondolkodást és szemléletet képviselő küldöttje szakmánknak. Az integráció gyakorlata tehát már a jogi szabályozást megelőzően, akkor és ott kezdődött, amikor a logopédusok megjelentek a többségi óvodákban, iskolákban, és ellátást nyújtottak a beszédproblémával küzdőknek.

A logopédus a gyógypedagógiai szemlélet és cselekvés képviselője

A beszédellátás és a beszédjavítási feladatok sokfélesége a logopédus állandó tanulásának és gyakorlati-módszertani gyarapodásának legfőbb motivációjává vált. A logopédus tanító-tanuló attitűdje már korán megjelent a szakmai tanácsadásban és a rendszeres konzultáció gyakorlatában. A sajátos nevelési igényűek ellátása, különösképpen az integráció helyzetében, igényli azt az átlátható és tervezett együttműködési stratégiát a többségi közoktatási intézmények pedagógusaival és a tanulók szüleivel, amely régóta megtalálható a logopédus munkájában. A logopédus szemlélete és gyakorlata meghatározó a partnerekkel való párbeszédben és a gyógypedagógiai ismeretterjesztésben.

A logopédiai szolgáltatás bővülése

A beszédjavítás, a nyelv- és beszédképesség nehézségének, zavarának és fogyatékoságának ellátása tartalmánál és tevékenységénél fogva csakis gyógypedagógiai feladatként, korszerű szaktudású logopédusokkal szervezhető meg. A logopédusok, az ellátási kör szélesítése érdekében, képesek voltak meghatározni azokat a nem specifikus tevékenységkompetenciákat, amelyek a logopédiai munka sérelme nélkül lehetővé tették a feladatellátás megosztását és ezzel a szolgáltatói kapacitás bővítését. A pedagógus alapvégzettségű nyelv- és beszédfejlesztő pedagógusok képzésének hasznosságát és hitelességét a gyakorlat bizonyította. Mára ezerre tehető azok száma, akik túlnyomórészt a gyógypedagógiai tanárképzésben szerezték meg nyelv- és beszédfejlesztő tudásukat. Az ő képzésük a gyógypedagógiai felsőoktatás nyitása volt a tudásmegosztás és a

szolgáltatás ésszerű bővítésének irányába. A logopédiai munka részfeladatai valóban átadhatók szakirányú végzettségűeknek, miközben a logopédus mentesül a gyakorlási rutinok terhétől, és alkalmat kap arra, hogy intenzíven foglalkozhasson a súlyosabb problémák megoldásával.

A logopédia rendszerszemlélete

A beszédproblémákat többnyire összetett oki háttér és a tünetek többretegű együttese jellemzi. Ezért a logopédus korán arra kényszerült, hogy igénybe vegye a komplex ellátás érdekében az elérhető makro-beavatkozásokat, használva és szakmai tevékenységbe beültetve a külső ellátó rendszer elemeit. A rendszerszemlélet magával hozta a logopédiai munka folyamatjellegének erősödését, amelyben a kezdő diagnosztikus tevékenységet a makro- és mikrobeavatkozás ciklusa, majd a teljesítményváltozás mennyiségi-minőségi mérése, az eredményesség értékelése zárja le. A szöveges értékelést a logopédiai gyakorlatban évtizedek óta alkalmazzák. Az oktatás minőségalapú tervezése legkevésbé a logopédus számára volt idegen, hiszen ennek elemei már korábban is megjelentek és helyet kaptak szakmai munkájában.

A logopédiai módszerek és eszközök disszeminációja

A logopédus kezdeti tananyagellátó tevékenységének hozama az egyre gyarapodó számban megjelenő fejlesztőanyag, program, tankönyv és fejlesztő játék lett. Az eszközkészítés kényszere észrevétlenül fordult át alkotó munkába és annak az igénynek a felismerésébe, hogy a differenciált oktatás eszközeinek hiányosságait jól pótolják a változatos és főként sokoldalúan alkalmazható logopédiai eszközök. A képességfejlesztés logopédiai gyakorlatának széles körű elterjedésével, a logopédiai módszerek adaptálásával ma már a pszichikus funkciók mindegyikének fejlesztésére jól kidolgozott hazai programok választhatók. A többségi iskolák pedagógusai pedig mind nagyobb számban választják a logopédiai szemléletet és tapasztalatot összegző olvasástanítási programot.

A logopédiai szinergia

A nyelv- és beszédképességek korai fejlesztése ma már önálló területe a logopédiának. Az itt kezdődő gyógypedagógiai kísérés gyakran az iskolai tanulmányok kezdetéig vagy azon túl is elérhető a nyelv- és beszédképességeikben súlyosan akadályozottak számára. A korai fejlesztés természetes folytatásának tekinthető a súlyos beszéd fogyatékosok átmeneti elhelyezése logopédiai óvodai csoportban és logopédiai osztályban. Míg a logopédiai ambuláns ellátás horizontálisan, az

intenzív, de átmeneti különellátás vertikálisan szerveződik. Ez a szinergizmus a gyógypedagógiai segítségnyújtás logopédiai modellje.

A logopédus utazótanári szolgáltatása

A logopédiai szolgáltatás kihelyezése természetes és korai megoldásként jelentkezett az ellátásban. A beszédjavítás hatásának komplexitása és a tanulási transzfer nyomán tapasztalható funkciójavulás felkeltette a többségi intézmények területének igényét egy- vagy többszemélyes decentrumok, kihelyezett személyes szolgáltatások létesítésére. A megjósolható és becsülhető fejlődési irányok tovább növelik a kistérségi, térségi ellátás gyakoriságát, a logopédiai ellátás mellé csatlakoztatva a nevelési tanácsadás, a gyógytestnevelés szolgáltatásait. Nem kis büszkeséggel mondhatjuk, hogy ennek a mozgalomnak a logopédusok voltak az úttörői.

A logopédus klinikai szemlélete és felelőssége

A logopédiai munkát folytató gyógypedagógusok többsége a kréta és tábla világán kívül tevékenykedik. Osztályok helyett tanítványok kisebb-nagyobb csoportjaival dolgozik, az egyéni bánásmódot, a játékosságot, az intimitást erőteljesen hangsúlyozó közegben. A logopédiai tevékenységben már kezdetektől fogva jobban érvényesültek a klinikai, gyógyító elemek, mint a közoktatási jellemzők. Ebben a közelségben a logopédus személyisége és tevékenységének személyessége gyógyító eleme lett a rehabilitációnak.

Lassan egy évtizede annak, hogy a logopédiai kompetencia amúgy sem szűk körét tovább tágította a klinikus-terápiás végzettségű logopédusok megjelenése. Ez a terápiás tudás vezette át a logopédust a közoktatás világából a felnőtt ellátás világába. A gyógypedagógiai alaptudás kiegészítése újabb felsőfokú végzettség megszerzésével ideális tudáskombinációkat eredményezett. Így jelentek meg a logopédus-pszichológus, logopédus-nyelvész vagy logopédus-orvos végzettségű kollégák. Egyre inkább tapasztalható az is, hogy más szakterületen szerzett első felsőfokú végzettséget egészítenek ki logopédiai tanulmányokkal.

A logopédus partnersége

A gyógypedagógiai szolgáltatások lényeges eleme a logopédiai ellátás. Az egyénes gyógypedagógiai módszertani intézmények kínálatában komoly rangja van a logopédia elérhetőségének. A szak- és szakmai szolgáltatás lehetősége újabb ellátási terepet nyit a logopédusoknak. A logopédus a legnagyobb biztonsággal mozog a többségi iskola világában, hiszen hosszú együttműködésben alakultak

partneri kapcsolatai. A logopédus szerepe várhatóan tovább bővül, éppen az összekapcsolás és a kapcsolatok koordinációjának funkciójával.

Ha most ismét fölteszük a kérdést, hogy a hol helye a logopédiának a XXI. század gyógypedagógiájában, akkor bizvást megállapíthatjuk, hogy ez a szakág korszerű szemlélettel, modern törekvésekkel, dinamikusan növekvő szolgáltatással foglalja el helyét az egyre bonyolultabb közoktatásban.

Ha Önök most úgy gondolják, hogy elfogultan soroltam a beszédjavítás és a beszédjavítók erényeit, akkor igazuk van. Megállapításaim azonban kiállják az objektivitás próbáját, mindenki számára ismertek és könnyen igazolhatók. Valóban ilyen szép hivatást választottunk, valóban ennek a sokszínű szakmai világnak volt tudásforrása és értékeremtóje a 110 éves Fővárosi Beszédjavító Intézet, Módszertani Intézmény és Óvoda.

KÖSZÖNTÉS

Gyógypedagógusok kitüntetése a Magyar Kultúra Napján 2005-ben

A Magyar Kultúra Napja alkalmából az oktatás és a nevelés területén kiemelkedő tevékenységük elismeréseként *Magyar Bálint* oktatási minisztertől az alábbi gyógypedagógusok kaptak kitüntetést :

„Éltes Mátyás-díj”-at

Mesés Sándorné, a pilisvörösvári általános iskola nyugalmazott gyógypedagógusa,

Mosonyi Ágnes, a Budapest III. kerületi Szent Miklós Általános Iskola, Diákotthon és Gyermekeotthon gyógypedagógusa,

Tihanyiné Németh Piroska, a tiszaujvárosi Általános Művészeti Iskola, Pedagógiai Szakszolgálat gyógypedagógusa,

Tóth Zoltán, a Budapest XXI. kerületi Mészáros Jenő Speciális Általános Iskola igazgatója,

Wagner Pálné, az ELTE Speciális Gyakorló Óvoda és Korai Fejlesztő Központ intézményvezető-helyettese.

„Kiss Árpád-díj”-at

Gereben Ferencné dr., az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar intézetvezető tanára, a pszichológia tudomány kandidátusa.

Valamennyiüknek szívből gratulálunk!

Főszerkesztő